

CORINA ISABELLA CSISZÁR

Obiceiuri din lapa

(Continuare din numărul trecut)

Nunta era în două locuri și după ce să găta Jocu miresii, am mers dincolo la nuntă la ceilalți părinți. Și lumea aștepta să zie mireasa. Mirele cu mireasa de la biserică rămân împreună unde s-o învoit să margă mai întâie la masă, la mireasă acasă sau la mire. Când am fost io mireasă la mire ne-am dus mai înainte. Și apoi ne-am dus la noi. Și iară să juca mireasa și dincolo. Api dimineața s-o despărțit lumea. Erau cu ceteră și femei horitoare. Și coborau cu cetera până-n uliță la popa până-n centru satului, tăt horind și strâgând și oamenii și femeile. Era foarte frumos și când mergeau cu nunta strigau:

Suiți fete pă gunoi
Și vă uitați după noi,
C-om zini și după voi
Cu cocie cu tri cai
Păstă tri sute de ai.

Api am dus găina la nănași:

Faceți-mi drum și cărare,
Să mă duc la nașu mare,
Să nu ptic pă orecare
Și pă mine oricine
Să mă facă de rușâne.
Că de când m-am măritat
Mult rău m-o judecat
Da-n păcate n-am intrat
Numa o dată și amu iară
De-ar ieși nănașu afară.
Hai, nănaș, cu mine amu,
În șopronu cu fânu.

La nănașă:

Nașă, femeie frumoasă,
Bagă-mă bucătăreasă
Că nu-ți cer mare simbrie
Numa pă nănașu mie
Că-s femeie de-omenie.

Da, zâce ești ”de omenie”, dacă ceri pă nănaș.

Nănașu, placă a ierta,
Descumpără găina
Că-i găină, nu cocoș
Că și-o lăsat coada-n jos.
Ba-i cocoș mândru cu coadă,
Îl dăm nașului să-l roadă.

Nănașule, te gândé
Și găina mi-o primné
Că mă dor pticioarele
C-am umblat din munți în munți,
Mă doare pă sub jărunți
C-o pușcuță subsioară
Să-mi împușc o găinioară
Ș-am pușcat-o între pticioare,
C-acolo-i carnea mai moale.

Am avut o nuntă-n sat și-o fo unu din Sarasău. Și n-am putut duce găina de el. Atâta mi-o strâgat și api i-am zis:

Taci, măi, fecior, nu-mi strâga,
Atâta te-oi articula
De te-a ustura pielea.

Și mai nainte am zâs:

Faceți bine și iertați,
La găină nu-mi strâgați

Care nu sunteți nănași.
Lasă, strâge nănașu
Că lui i-oi da puiuțu.
Las să strâge nănașa
Că ei i-oi da găina.
Api nu te supăra.

Și el iară mi-o strâgat. Și io iară strâg colo la nănaș și el iară-mi strângă napoi. Și i-am zâs io:

Frunză verde de dudău,
Taci, măi, tut din Sarasău.
C-ăpi ne-o anunțat
Că tu asară ai fo bat.

Și atunci o tăcut și tăte fetele de după masă o sărit pă mine și m-o sărutat: ”noa, bine mătușa Ileană, că l-ai articulat”:

Măi, ceteraș cu o mână,
Trage-mi una la găină,
Zâ-mi, tu, cu cetera ta,
Cum zâc io cu gura mea.
Io știu multe și le-aș spune,
Nu le spun că mi-i rușine.
Mi-i rușine și mi-i somn,
De-o săptămână nu dorm.
N-am durnit de-o săptămână
Că tât fug după-o găină.
Că găina o fujât
Și n-am putut să o prind.
Da asară care-o fo,
Am prins-o cu nănașu.
Am prins-o când însăra
Și nănașa nu știa.
Nănașă, femeie aleasă,
Io-ți aduc găină grasă.
Găina mi-i cât o curcă
Nu ți-oi da-o fără o sută
Și nu-ntinde vorbă multă

Nici c-o sută nu-i plătită.
Socăcind pă lângă oale
Tată m-am ars pă pticioare
La doctor mulți bani am dat,
Până ce m-am vindecat.
Da nănașule, te-aș ruga,
Să-mi plătești cheltuiala.
Că io o vând că-s sâlită,
Că s-o-nvățat prăpădită.
Că s-o-nvățat de dohănit
Și de tăt m-o sărăcit.
Și strâgă-n gura mare
Să-i ieu țâgări speciale
Și la nănașu ăl mare.

Tare mult am strâgat la grâu, când o ieșât mirii din casă:

Zî-mi ceteraș vorbă aleasă,
Să strig un ptic la mireasă.
C-ăpi să duce de-acasă.
Să duce la cununie
Și joară p-a ei fetie.
Cât îi latu pă sub nori
Nu-i ca popa-nșelători,
Că te-a întreba de 3 ori
Și-ăpi te-a pune să jori
Și-ăpi tu mândră-i jura,
Gata-i de fetia ta.

La mire i-am strâgat după masă, că mi-o fo pretină mireasa:

Frundzucă verde de tidru,
Să trăiești, măi, mire, mândru
Trăiești, nu-i si bănuit
Că nu ai fo celuit
Mândră mireasă ai gășât.
Trăiești, nu si supărat,
Nu te-ai aflat înșelat
Mândră mireasă ai aflat.

Că mireasă ca ș-a ta,
N-o fo la noi în Iapa.
Bine îi stă de mireasă,
Ca la violă în fereastă.
Îți iei floare de barșon
Și-o mireasă ca de domn.
Îți iei floarea florilor
Drăguța feciorilor.
Doamne, rușâne li-i lor
Că tu tinerel fecior
Îți iei fată întâie-n sat
Pă cei nealcoși i-ai călcat.
Că tinerel fecior
Pă toți i-ai pus sub picior
Le-ai luat drăguța lor.
Și tu ești mândru și fin
Ca și-un fir de trandafir.
Așé miri plăcuți ca voi,
Poate n-o fo-n sat la noi.

Mai demult să duceau oale la nuntă, să aivă mireasa. Și mie mi-o adus oală, lighean, să am în ce frământa și olică mai mnică și mai mare și ulcé la apă; apoi le mai lua câte un covor, o covertură. Și zestre trebuie să aibă, să sie frumos în casă, să aivă cergi, perne, lipideauă frumoasă și haine pă ié, după bdiruință, care, cum o putut. Tăte erau făcute în casă. Noi am fo cincii fete și tăte s-o dus, casa goală mi-o lăsat-o. Atâta de supărată am fo. Le-o dat lor toată zestrea. Și api mi-am făcut, m-o ajutat o soră de-a mé. Atunci tundeam oile pă icica, pă colo, să nu vadă tata. Și mai mi-o dat o soră de-a mea lână, da să nu știe bărbatu ei. Și-api mi-am făcut două cergi. Ioi, cât de bine mi-o părut, mintenaș mi le-am făcut. Și am făcut ștergători și mi-am făcut pă pat și am făcut rudă. Când eram cocoane n-aveam sumne că n-o fo nicări materiale. Api mama torcea subțare și ne făcea în tiară, în vârste. Și să purtau zadii și opinci.

Când să-mbălțuie mireasa dimineța, să desfăcea steagu și împătura pânzătura ceie roșă mare în patru și i-o arunca la mireasă de 3 ori. Și mireasa făcea cu mânurile și el iară i-o arunca. Și când o fost al triilea oară, s-o sculat mireasa și și-o luat cununa din cap. Stegaru o vrut să-i apuce cununa. Și dacă mireasa îi ocășă, nu să lasă să-i apuce cununa. Io mi-am luat-o din cap și cel mai vestit obicei era să-i apuci clopu stegarului. Și eu am pus mâna și i-am apucat clopu. Ioai, am gândit că-mburdă masa după el și mi l-o apucat înapoi. Și i-am zis:

Suflă vântu peste gard,
Îs femeie și bărbat.

Cunună de mireasă din Iapa; foto: Florin Avram

Și apoi exact așa am fost. Am găzduit și bărbatu m-o lăsat dacă-o văzut că fac bine. Da m-am purtat cinstit cu el.

În noaptea nunții am trecut de la soacră până acasă și mi-am luat zestrea, perină și cergă în desaj și am venit cu ei. Și am venit aici la el c-o avut casă, bucătărie și cameră, da camera n-o fost gata, noi ne-am gătat-o. P-acele vremuri o fost foarte bine că n-am stat cu socrii. Și tata la asta s-o gândit, c-o fost tare om între uamini, tare ocâș și rău. C-o avut 5 fete și o si vrut și un băiat, d-ăpi dacă nu o venit băiatu. Când m-o făcut pă mine era jâzi și s-o dus acolo la ei și-o băut tăta noaptea. O șezut acolo în crâșmă și-o horit. Da n-o răbdat rușâne după noi c-o fost tare sever. Eu îi port frica și amu. Tăt satu o știut cât de rău tată am avut și ce tremuram numa să nu dăie în mine, de vo 2 ori m-o atins. Io și amu de aș face ceva m-aș teme de el că mă vede din mormânt. Trebuia să fie mâncarea gata și borcutu până masă când vinea el. Și coborâm noaptea după borcut și numa rugăciuni ziceam până drum și până băgam badoacele în cioată. Și mă uitam numa așa ni, să nu zie oaricine și hai, înapoi

iară. Tare din greu am lucrat pă tot locu, cu fână, a săpa, după ciresă pădureță, după pomniță. Și am avut cai cu un șogor laolaltă, marhă, tauri băgam la abatori și oi și capre. Că era stâni pă aicia și duceam la stână. Și după ce duceau oile făcea popa ruga sus. Și la Mulsul măsurii mere popa și făcea rugăciuni. Și făceam acasă colac, țâpou mândru, încă făceam 2 că de nu ne ieșă mândru primu, să ne iasă celălalt. Și făceam tât felu de prăjituri și șnițele și chiftele și ouă umplute și duceam colo. Și după ce găta de muls, să măsură laptele și scria la cât lapte ai muls, îți dădea brânză. Și întindeam fățoi, tăte ne tomneam cu o fățoaie subsioară, care, lângă care să ne punem. Ai grije, io mă pun lângă tine și ceie noa, io lângă tine. Și țâpam fățoaia jos și așternem, punem colacu pă fățoaie și apoi scoteam mâncările și prăjiturile. Și de la ceie masă viné pretini și bé și mânca. O prins a hori și a juca. Socru țâné oi și lua scândurile din stână și le puneam jos și zicea: „Hai, norucă, să djucăm!”, Și djucam atâta de jucăușă am fo... Și și-amu îmi place jocu de-nvârtit. Să făceam câte 2 jocuri în sat. Și era iarnă, pușca gardurile, crâșca gardurile-n sat. Și apoi noi merem cu lucrurile pă umăr la joc, că era un joc în mijlocu satului și un joc sub școală într-o cameră. Și mai era loc la niște țâgani, ne lăsau într-o cameră. Și gătam aici pă joc de învârtit și mergeam dincolo. Și femeile zăceau că ne-a prinde hetica că eram tare slab îmbrăcate. Eu foarte frumoase amintiri am din fetie. Mergeam în sat în mijlocu satului. Acolo să plimba toată lumea, îi vedeai pă toți. Și fetele care erau mai vestite, mai văzute, mergeau a bé. Era și bufet și vara le ducea pă iarbă.

La Paști mergeam demult cu desagi sau cu coșarca și o acopeream cu o fățoaie țesută-n tiară. Și puneam vin, șold, cârnați, ouă, ouă feștite, usturoi și verde și căciulii. Slujba de Înviere să făcea la cincii dimineața, făcea aicia la popa Fereștean. Și amu s-o făcut pă Sihei o mănăstire și acolo s-o țânut slujba.

Rețetă de hrenzăle

A mele să știi că nu negresc cum văd la altele. Am un razalău de nylon. Răzălesc pticiocii, pun un ptic de praf de copt, două linguri de groștior. Am făcut din 4 picoci mari, 2 linguri de groștior, cincii ouă și făină, tiperi și sare. Le-am pus în ulei și le-am prăjit. Și nu le făceam mari. Puneam cu lingura și le apăsam un ptic. Și-n lespedeam mea câte 5 încăpeau și apăsam un ptic, da nu jâb.¹

¹ Performer Ileana Codrea, 76 ani, socăciță, Iapa, 2018.

Maria Codrea din Iapa; foto: Florin Avram